

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.ketab.ir

www.ketab.ir

روابط سیاسی سلاجقه روم

با ایلخانان

www.ketab.ir

به کوشش
رقيه يوسفی حلوائی

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۸۱

یوسفی حلوائی، رقیه
روابط سیاسی سلاجقه روم با ایلخانان / به کوشش رقیه یوسفی حلوائی. - تهران : امیرکبیر، ۱۳۸۱.
۲۲۷ ص.

ISBN 964-00-0847-8

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

کتابنامه: ص. [۱۸۴] - ۱۹۳.

چاپ اول: ۱۳۸۱.

۱. ایران - تاریخ - سلجوقیان روم، ۴۷۰ - ۷۰۷ ق. ۲. ایران - تاریخ - مغولان و ایلخانان،
۶۱۶ - ۷۵۶ ق. الف. عنوان.

۹ ر ۹ ی / ۸۵۱/۵۲ DSR

کتابخانه ملی ایران

۹۵۵/۰۵۳۲

۸۱-۲۹۰۰۴ م

www.ketab.ir

روابط سیاسی سلاجقه روم با ایلخانان

به کوشش: رقیه یوسفی حلوائی

چاپ اول: ۱۳۸۱

چاپ و صحافی: چاپخانه سپهر، تهران

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ است.

ISBN 964-00-0847-8

شابک ۸-۰۸۴۷-۰۰-۹۶۴

مؤسسه انتشارات امیرکبیر تهران، میدان استقلال.

WWW.AMIR-KABIR.COM

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
۱۳	توضیحی درباره منابع اصلی
۱۹	سخن نخست
۱۹	جغرافیای تاریخی آسیای صغیر
۲۰	آسیای صغیر در آستانه هجوم ترکان
۲۵	فصل اول - کلیاتی درباره سلجوقیان بزرگ و جانشینان آنها
۳۲	نخستین رویارویی بزرگ ترکان سلجوقی با رومیان
۳۷	نقش سلجوقیان در بروز جنگهای صلیبی
۴۳	فصل دوم - سلاجقه روم از استقرار تا قبول تابعیت از مغولان
۴۴	فرمانروایی سلیمان شاه
۴۶	جانشینان سلیمان شاه
۴۹	مسعود اول و تمشیت اوضاع
۵۰	قلج ارسلان دوم و اوج قدرت سلاجقه روم
۵۲	روم پس از قلج ارسلان
۵۵	فصل سوم - یورش مغولان به آسیای صغیر از آغاز تا نبرد کوسه طاغ
۵۶	نظری اجمالی بر اوضاع سیاسی اجتماعی کشورهای اسلامی

۵۸	چگونگی وضع خوارزمشاهیان و آغاز روابط میان...
۶۷	آغاز لشکرکشی مغولان به ممالک اسلامی
۷۶	تدابیر کشورهای اسلامی برای رویارویی با گسترش خطر مغولان
۸۲	حکام مغولی در ایران اشغالی تا آمدن هلاکو
۸۷	نخستین تماس سلاجقه روم با مغولان
۹۰	غیاث‌الدین کیخسرو دوم آخرین سلطان مستقل سلاجقه روم
۹۳	تهدید مغولان
۹۵	حملات گسترده بایجونیان به آسیای صغیر
۹۹	مذاکرات صلح نمایندگان دولت سلجوقی با سرداران مغول
۱۰۳	فصل چهارم - تسلط و حاکمیت مغول بر سلاطین و سرزمینهای سلجوقیان روم
۱۰۴	آغاز سلطنت سلاطین خردسال دست‌نشانده
۱۰۶	اعزام رکن‌الدین قلج ارسلان به دربار مغولان
۱۰۹	مخالفت عزالدین کیکاوس دوم با تصمیم مغولان
۱۱۱	عزیمت علاءالدین کیقباد به پایتخت مغولان و سرانجام وی
۱۱۳	دومین لشکرکشی بایجو به شبه جزیره آسیای صغیر
۱۱۷	تقسیم قلمرو سلجوقیان به دو منطقه
۱۲۰	شکست عزالدین کیکاوس از سپاه هلاکو و فرار دوباره او
۱۲۳	رکن‌الدین قلج ارسلان، سلطان سلجوقی فاقد قدرت
۱۲۸	وزارت معین‌الدین سلیمان پروانه، آخرین دوره درخشش
۱۳۲	شورش پسران خطیر
۱۳۵	واقعه ابلستان
۱۴۳	نقش ترکان سلجوقی و ممالیک مصر در روابط ایلخانان با...
۱۴۶	آسیای صغیر، پناهگاه فضلالی فراری مناطق زیر اشغال مغولان
۱۵۱	فصل پنجم - اوضاع آسیای صغیر پس از مرگ معین‌الدین سلیمان
۱۵۳	شورش قرامانیان «واقعه جیمری»
۱۵۶	زد و خورد مدعیان سلطنت
۱۶۱	تقسیم کشور به چهار منطقه در آستانه فروپاشی
۱۶۴	امرای دنیزلی

آیدینیان.....	۱۶۵
امیرنشین آل اشرف.....	۱۶۵
منتشائیان.....	۱۶۷
امیرنشین بنی حمید.....	۱۶۸
صاروخانیان.....	۱۶۹
امیرنشین گرمیانیان.....	۱۶۹
امیرنشین قرامانیان.....	۱۷۱
عثمانیان.....	۱۷۱
نتیجه.....	۱۷۵
فهرست منابع.....	۱۸۳
ضمایم.....	۱۹۵

www.ketab.ir

مقدمه

سلاجقه که یکی از دورانهای بسیار مهم تاریخ ایران و اسلام را به خود اختصاص داده‌اند از بازماندگان سلجوق، یکی از سرکردگان قبایل ترکان اُغز هستند که در دشتهای دریاچه آرال و سواحل شرقی دریای خزر و دره‌های علیای سیحون و جیحون سکونت داشتند. حرکت آنها به سوی غرب به سرپرستی یکی از رؤسای خود به نام سلجوق از اواخر عهد سامانی شروع شد. آنها بزودی دارای چنان قدرت و شوکتی شدند که توانستند در جریانات منطقه مداخله نمایند. چندان به درازا نکشید که بر غزنویان چیره آمده، آنها را در نزدیکی دندانقان متحمل شکست قطعی کردند؛ و در پی این پیروزی دولتی تشکیل دادند که اصولاً یک دولت نظامی آماده برای جنگ و کشورگشایی بود. بدین ترتیب، راه یورش به مناطق غربی بر روی آنها گشوده شد. انبوه قبایل ترک به حرکت درآمدند و پس از به اطاعت درآوردن دولتهای سر راه خود، در ایران و سوریه و آناتولی پراکنده شدند. از همان آغاز در ساختار حکومتی سلجوقیان نقاط ضعفی مشاهده می‌شد. یکی از این نقاط ضعف، گرایش به پراکندگی و عدم تمرکز بود. آنها امپراتوری را ملک طلق کل اعضای خانواده به حساب می‌آوردند. بر این پایه بود که سران سپاهی سلجوقی، پس از بر افتادن قدرت غزنویان از خراسان که این ایالت را مرکز خویش قرار داده بودند، کشورهای گشوده شده را که برخی از آنها نیز هنوز کاملاً مسخر نشده بود میان خود

بخش کردند و قرار شد هر یک از آنها هر آنچه را که فتح کند از آن او باشد. دیگر اینکه با پذیرش نظام اقطاع و توزیع گسترده آن میان افراد سپاهی خود به عنوان حقوق و یا در قبال پرداخت وجه نقد، بیشتر آنها از زیر سلطه مؤثر حکومت مرکزی بیرون آمد.

پس، از همان آغاز، بویژه در دوره اختلافات و آشفتگی اوضاع و تضعیف سلاجقه که پس از وفات ملکشاه گریبانگیر این دودمان شده بود، سلسله‌های مجزایی در خط نسبتاً مستقل و استوار بر شرایط ویژه محلی رشد و گسترش یافت. سلاجقه روم یکی از آنها و مهمترین آنهاست که توانستند تقریباً سراسر شبه جزیره آسیای صغیر (آناتولی) را از تصرف بیزانس خارج کنند و در اختیار خود بگیرند.

دولت سلاجقه آسیای صغیر عمری نسبتاً طولانی یافت، اما این سلسله نیز مانند دیگر سلسله‌ها دچار جنگ و ستیز برادران و رقابتهای شاهزادگان بلندپرواز و قدرت طلب گردید. اقبال آنها همواره در فراز و نشیب بود؛ و بارها در لب پرتگاه قرار گرفته و سقوط آن حتمی به نظر می‌رسید؛ اما دوباره سر بلند کرده و به حیات خود ادامه داده‌اند. تا اینکه بتدریج با حملات پی‌درپی مغول از قدرت و اعتبار افتادند و سرانجام حتی از حد یک والی نیز بی‌اهمیت‌تر گشتند. به گونه‌ای که با کمترین کوشش از جانب مغولان منصوب، معزول و کشته می‌شدند؛ و در پایان، حکومت آنها به دست مغولان به طور کامل از هم پاشید.

چنانکه از عنوان کتاب برمی‌آید، نوشته حاضر، پس از بحثی کوتاه درباره اصل و منشأ سلاجقه روم به بررسی چگونگی مناسبات آنها با حکومت ایلخانی پرداخته، فراز و نشیبهای این مناسبات و روابط را مورد بررسی قرار داده و سپس سیر تسلط تدریجی مغولان را بر حکومت سلجوقیان روم و قلمرو آنها دنبال می‌نماید که در ۵ فصل مسائل مذکور مورد بررسی قرار گرفته است.

نگارنده در این کتاب همه تلاش خود را به کار برده است که با دوری از اطاله کلام و حاشیه‌روی در حد توان و امکانات، مسائل مبهم موجود در این زمینه را روشن سازد و علل و نتایج حوادث را از نظر دور ندارد. اگر چه فقر منابع و گزارشهای تصادفی مورخان، این امکان را نمی‌دهد که همه آنها را گام به گام پی‌گرفت؛ با این حال، مؤلف از نتیجه کار خود خشنود است؛ هر چند به هیچ وجه امیدوار نیست که این نوشته، یعنی نخستین پژوهشی که در بیان موضوع مزبور از روی منابع و متون اصیل به عمل آورده،

تهی از نقایص باشد.

یکی از دشواریهای کار تهیه این کتاب، افزون بر کمبود و پراکندگی منابع و عدم دسترسی به کتابخانه‌های ترکیه و مصر، نام اماکن و کسان بود. شکل و تلفظ نامهای ویژه در متون زبانهای گوناگون، متفاوت ضبط شده است. این مسئله، گه‌گاه گمگشتگی مترجمان را موجب گشته است. در نتیجه در برگردان نامهای ویژه، یکنواختی به چشم نمی‌خورد. مانند نمونه براحتی نمی‌توان تشخیص داد که نامهای: سوده، شبطی، سیدای، شکل دگری از نام شوبدای یا شبتای فرمانده معروف جنگهای مغول است، یا نامهای نیکائیا، یزئیک، ازئیک و ازئیک همان نیقیه یا نیسه است.

در پایان نگارنده وظیفه خود می‌داند از همه آنهایی که در کار تدوین این کتاب، او را یاری کرده‌اند سپاسگزاری کند. از میان این بزرگواران نخست باید از سرکار خانم دکتر شیرین بیانی نام برد که در همه مراحل تدوین این کتاب مشوق این جانب بوده و پس از مطالعه کامل دست‌نویس کتاب، از نقطه‌نظرات مفید خود، مرا بهره‌مند ساخته است. از ایشان صمیمانه تشکر و قدردانی نموده و برای ایشان شادابی و سلامتی و توفیق بیشتر آرزو می‌نماید.

ترجمه متون ترکی استانبولی را برادر عزیزم محمدرضا یوسفی به انجام رسانده که از ایشان نیز بسیار ممنون هستم. از خانم پرفسور هلن براند، به جهت ارسال مقاله ارزنده خود به این جانب کمال تشکر را دارم. ضمن سپاس از جناب آقای دکتر ابراهیم باستانی پاریزی، گفتنی است که بدون راهنمایی ایشان امکان دسترسی به این مقاله به هیچ وجه میسر نمی‌گشت.

همچنین از کارکنان محترم کتابخانه‌های ظاهریه دمشق، دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای علوم انسانی «پژوهشگاه» و از کلیه همکاران خوب خود در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران به خاطر همکاری صمیمانه‌شان قدردانی و تشکر می‌کنم.

رقیه یوسفی حلوائی

www.ketab.ir

توضیحی درباره منابع اصلی

پیش از پرداختن به معرفی منابع، تذکر این نکته ضروری است به دلیل گستردگی موضوع، منابع و مآخذ بسیاری مورد استفاده قرار گرفته است. شماری از این منابع دارای ویژگیهای خاصی است لذا، اشاره‌ای کوتاه به آنها، به دور از اطناب و توضیح واضحات، ضروری به نظر می‌رسد.

۱. الاوامر العالیة فی الامور العالیة، تألیف ابن بی بی المنجمه، مهمترین منبع درباره تاریخ سلاجقه روم است. این کتاب با وجود شیوه نگارش بسیار متکلفانه و مبالغه در استفاده از لغات عربی و حتی لغات مهجور، مهمترین و معتبرترین منبع برای موضوع و دوره مورد بررسی است. گردآورنده در تدوین این کتاب، از این کتاب بهره بسیار برده شده است.

۲. تاریخ سلاجقه یا مسامرة الاخبار و مسایرة الاخیار، تألیف خواجه کریم الدین محمود بن محمد آقسرائی، یکی دیگر از کتب مهم و معتبر در این زمینه است. نگارنده از منشیان دستگاه سلاجقه روم بود و بخش اعظم حیات خود را در کارهای دیوانی گذرانده و چندبار نزد حکمرانان مغول رفته است. در خزانه داری، نظارت اوقاف و مدتی هم در کوتوالی آق‌سرای ادای وظیفه کرده است. او این کتاب را در سال ۷۲۳ ق. به نام امیر تیمورتاش نویان پسر امیر چوپان نویان که از آغاز سلطنت ابوسعید بهادر به

حکمرانی آسیای صغیر تعیین شده بود، نوشت. از گفته خود آقسرائی در پیشگفتار کتاب، چنین برمی آید که حجم کتاب بیش از حجم کنونی بود. ولی آنچه اکنون در دست است و شاید همان باشد که مصنف به تألیف و اتمام آن توفیق یافته. مربوط به حوادث عهد سلاجقه از آغاز تا تشکیل دولت سلجوقی، ذکر سلاجقه ایران و روم، حوادث عهد آن خاندان تا اوایل حکومت امیرتیمورتاش در آسیای صغیر و وصف معدلت او و اقداماتی که در آن دیار کرده بود، است. این کتاب از حیث اشمال بر اطلاعات فراوان درباره سلاطین سلاجقه روم و امرا و اصحاب مناصب در عهد آنها و ذکر رجال و معاریف آن دیار و ارتباطات و رفت و آمدهای آنها با ایلخانان ایران، از جمله منابع بسیار سودمند در موضوع مورد بررسی است و استفاده بسیاری از آن برده شده است. این کتاب در سال ۱۹۴۳ م. با تصحیح عثمان توران و مقدمه مفصل وی به ترکی، از سوی انجمن تاریخ ترک در آنکارا به چاپ رسیده است. مصحح کتاب معتقد است که بی شک بعد از کتاب ابن بی بی مهمترین منبع راجع به سلجوقیان روم همین کتاب مسامرة الاخبار و مسایرة الاخیار اثر آقسرائی است از این کتاب تاکنون دو نسخه و هر دو در استانبول به دست آمده است. این کتاب اولین بار توسط بارتولد به عالم علم شناسانده شده است. مصحح در مقدمه خود که بر کتاب نوشته ادعا کرده است که بارتولد و خلیل ادهم که از این کتاب [قبل از تصحیح و چاپ] استفاده نموده اند هر دو دچار اشتباه شده اند و در خواندن آن مشکل داشته اند. از این رو حدس زده می شود که کتاب با خطی غیرخوانا نوشته است.

۳. تاریخ آل سلجوق در آناتولی، این اثر به صورت نسخه خطی در کتابخانه ملی پاریس (به شماره فیش ۱۵۵۳) نگهداری می شود. تاریخ کتابت آن به خط مؤلف یا کاتب سال ۷۶۵ ق. / ۱۳۶۴ م. را نشان می دهد. نگارش کتاب روان و سلیس است. ولی نقایص دستوری در آن بسیار است. بویژه که افعال در آن بیشتر با فاعل خود مطابقت ندارد. از این گذشته، در خیلی از صفحات دیده می شود که حوادث شدیداً مخدوش است. البته به برخی از آنها در زیرنویسها اشاره شده است.

مندرجات کتاب، شرح حال سلجوقیان روم را از ابتدای دولت ایشان و اصل و نسب آنها تا زمان سلطان علاءالدین کیقباد چهارم یعنی سال ۶۶۵ ق. را شامل است. چون در

هیچ جای کتاب اشاره‌ای به مؤلف نشده است لذا در حال حاضر به هیچ عنوان نمی‌توان مؤلف را مشخص کرد. این کتاب را (نسخه خطی) فریدون نافذ اوزلوق از فارسی به ترکی استانبولی ترجمه کرده و آن را در سال ۱۹۵۲ به همراه عکس آن و مقدمه‌ای در یک مجلد در استانبول به چاپ رسانیده است.

۴. تقاریر المناصب، متن کامل این کتاب با نقد و بررسی محتوای آن توسط عثمان توران، از سوی انجمن تاریخ ترک در سال ۱۹۵۸ م. به چاپ رسیده است. به نظر عثمان توران مهمترین کتاب در میان مجموعه‌های منشآتیی که در موضوع مورد پژوهش به دست آمده است همین کتاب است. از متن کتاب مذکور، در مورد نام کتاب، تاریخ تألیف و نام نگارنده هیچ‌گونه اطلاعی به دست نمی‌آید. یکی از آخرین اسناد مربوط به تیمورتاش نویان، والی ایلخانان در آناتولی است. یکی از بهترین اسناد این کتاب، نامه رکن‌الدین قلیج ارسلان به برادرش عزالدین کیکاوس دوم است که در آن برادر را دعوت به سازش با مغولان می‌نماید. این کتاب کمتر مورد استفاده قرار گرفته است.

۵. مختصرالدول، یکی دیگر از منابع اصلی است که در این نوشته کراراً به آن ارجاع داده شده است. مؤلف مطالب خود را درباره تاریخ خوارزمشاهیان و مغول از جهانگشای جوینی به طور مختصر گرفته، اما در باب استیلای مغول بر شبه جزیره آسیای صغیر دارای اطلاعات مفید و دست‌اولی است. زیرا مؤلف، معاصر وقایعی بود که نوشته است. این کتاب را آقایان محمدعلی تاج‌پور و حشمت‌الله ریاضی به فارسی برگردانده و از سوی انتشارات اطلاعات در تهران در سال ۱۳۶۴ به چاپ رسیده است.

متأسفانه، نوشته‌های سفیران پاپ و کشورهای اروپایی، چون سفرنامه ویلیام روبروک و مارکوپولو، اطلاعات بسیار اندکی در رابطه با موضوع مورد بحث به دست می‌دهند. تألیف متأخرین، از جمله مؤلفین تاریخهای عمومی، بیشتر جنبه نقل قول از پیشینیان را دارد. بدان جهت به آنها اشاره نمی‌گردد. اما کتاب مسالک‌الابصار فی مسالک‌الامصار تا حدودی از این امر مستثناست.

۶. مسالک‌الابصار فی مسالک‌الامصار، تألیف شهاب‌الدین احمد بن یحیی ابن فضل‌الله العمری از منابعی است که نگارنده آن در سال ۷۰۰ ق. در دمشق به دنیا آمده و در سال ۷۴۹ ق. در همان جا از دنیا رفته است. اگرچه گزارشهای او درباره سلاجقه

آسیای صغیر، چندان مشروح نیست. اما درخور اعتنا و تطبیق با دیگر منابع معتبر است. این کتاب هنوز خطی است. اخیراً چاپ عکسی آن در سال ۱۹۸۹ م. از روی نسخه خطی به شماره ۱۹۱۷، کتابخانه سلیمانیه استانبول در ۲۷ جلد، توسط فؤاد سزگین در انتشارات «معهد تاریخ العلوم العربیه و الاسلامیه» و در شهر فرانکفورت انجام گرفته است. فؤاد سزگین در مقدمه کوتاهی که بر این کتاب نوشته است آن را موسوعه جغرافیایی - تاریخی و بیوگرافی نامیده است. هم‌اکنون یک نسخه از این کتاب در سالن رشیدالدین فضل‌الله همدانی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (به شماره $\frac{G 93}{E 28}$) موجود است.

۷. دیوان سیف فرغانی، آخرین کتابی است که در اینجا از آن نام برده می‌شود. سیف فرغانی، از شاعران قرن هفتم و اوایل قرن هشتم هجری است که در یورش بنیان‌کن مغول، شهر و دیار خود را رها کرده و در آسیای صغیر، در شهر کوچک آقسرا مسکن گزیده بود. دیوان سیف سراسر گله و شکایت است. از وخامت اوضاع سیاسی و اجتماعی، از ظلم و زورگویی و کشتار مغولان. در دیوان او به قصاید متعدد می‌توان برخورد که در شکایت از اوضاع روم به غازان‌خان ارسال داشته شده، و از او برای سروسامان دادن به اوضاع نابسامان آنجا دعوت به عمل آمده است. دیوان او در سال ۱۳۴۱ با تصحیح و مقدمه ذبیح‌الله صفا از سوی انتشارات دانشگاه تهران به چاپ رسیده است.

منبعی که ویژه رابطه سلاجقه روم با ایلخانان باشد، چه قدیمی و چه جدید، وجود ندارد. محققان معاصر و بویژه ایرانی، به موضوع سلاجقه، خاصه سلاجقه روم کمتر پرداخته‌اند. و بیشتر به صورت جسته و گریخته در لابه‌لای تحقیقات دیگر به آن اشاره کرده‌اند. از محققان ایرانی، نخست باید از عباس اقبال آشتیانی نام برد که در لابه‌لای کتاب تاریخ مغول، اشاراتی هرچند مختصر اما مفید به سلاجقه روم داشته است. منوچهر مرتضوی در کتاب مسائل عصر ایلخانان، ضمن نگاهی کوتاه به سلاجقه آسیای صغیر، در پاورقی، اشاره کرده است که در نظر دارد در آینده در مورد روابط سلاجقه آسیای صغیر و ایلخانان مطالبی بنویسد. اما در تماس تلفنی که با او برقرار گردید اظهار داشت که تاکنون چنین کاری جامه عمل نپوشیده است. شیرین بیانی، در جلد سوم کتاب دین و

دولت در ایران عهد مغول، درباره این دوره و بویژه معین‌الدین سلیمان پروانه، یکی از مباحث این رساله، مطالبی نوشته است. اما متأسفانه تاکنون از زیر چاپ بیرون نیامده و به دست این جانب نرسید.

درباره مآخذ خارجی، نخست باید از کتاب اسماعیل حقی اوزون چارشلی، استاد فقید دانشگاه استانبول و عضو «انجمن تاریخ ترک» نام برد. او در جلد اول کتاب چندجلدی تاریخ عثمانی در نگرشی کوتاه به سلجوقیان روم، تاریخ آنها را از آغاز تشکیل تا تجزیه دولت به امیرنشینهای متعدد، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده است. کتاب او با توجه به اینکه از منابع بیزانسی و لاتینی و پژوهشهای نوین ترک‌ها بهره جسته است. حائز اهمیت است، چاپ نخست این کتاب، در سال ۱۳۶۸، توسط انتشارات کیهان و ترجمه ایرج نوبخت صورت گرفته است. مقاله هلن براند، مستشرق برجسته اسکاتلندی درمورد معین‌الدین پروانه، افزودن بر دارا بودن نقطه نظرات مفید، به دلیل استفاده از منابع ارمنی سودمند بود. لازم به ذکر است که او در نظر دارد در دو سال آینده، کتابی تحت عنوان تاریخ سلاجقه روم بنویسد. کتاب تاریخ دولتهای اسلامی و خاندانهای حکومتگر تألیف تنی چند از مورخان سرشناس چون استانلی لین‌پول و بارتولد، با وجود اینکه بسیار موجز و خلاصه بود، به دلیل تکیه مؤلفان بخش مورد نظر بر منابع ترکی، حائز اهمیت است. بدین ترتیب استفاده غیرمستقیم از آن دسته از منابع ترکی که امکان دسترسی به آن نبود، ممکن گشت. صادق سجادی، کتاب مزبور را ترجمه و در سال ۱۳۷۰ توسط انتشارات تاریخ نشر ایران، به چاپ رسانده است. در میان ترک‌ها، عثمان توران با این دیدگاه که «سلاجقه سرزمین تازه را برای ما گشودند، آنها اجداد ما هستند و تاریخ ترکیه از آن زمان شروع می‌شود» اهمیت ویژه‌ای برای این دوره از تاریخ ترکیه قائل است. به نظر می‌رسد که او، دارای پژوهشهای بسیاری در این زمینه باشد. اما متأسفانه مؤلف، بجز پیشگفتارهای مفصل و نقد و بررسی محتوای کتابهای تصحیح شده توسط او، نتوانست به همه آنها دسترسی پیدا کند.

www.ketab.ir